

ФІЛОСОФСЬКИЙ ЗМІСТ ПЕРСПЕКТИВИ ГУМАНІЗАЦІЇ ТЕХНІКИ

У статті досліджується гуманізація техніки, проаналізована у філософських працях вітчизняних і зарубіжних мислителів середини ХХ – початку ХХІ ст. Висвітлюються теоретичні і практичні способи гуманізації техніки в інтерпретації сучасних дослідників у галузі філософії техніки.

Ключові слова: гуманізація техніки, гуманізм, людина, неогуманізм, суспільство, техніка.

Гуманізація техніки є синтезом діалектичного взаємозв'язку людського виміру техніки і технізації людини. Під гуманізацією техніки розуміємо утвердження антропологічного принципу в межах створення й впровадження техніки, спрямованого на всебічний розвиток людини на засадах оновленого гуманізму. Вітчизняні та зарубіжні філософи, що осмислювали можливості гуманізації техніки в другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст., намагаються відшукати способи, механізми її реалізації.

Можливості й механізми гуманізації техніки осмислювали такі зарубіжні філософи другої половини ХХ ст., як Т. Адорно, котрий вивчав взаємозв'язок між гуманізацією техніки і духовним станом суспільства, Х. Сколімовський, що намагався переосмислити технократичні цінності на тлі гуманізації техніки, В. Ціммерлі, для котрого визначального значення набуло впровадження духовних цінностей у суспільство на шляху гуманізації техніки. Серед зарубіжних філософів ХХІ ст. виокремимо В. Розіна, що узалежнив процес гуманізації техніки від духовно-моральних компетентностей.

Проблемою гуманізації техніки займалися такі вітчизняні мислителі, як А. Єрмоленко, котрий вбачав можливості гуманізації техніки в суб'єкт-суб'єктному відношенні до природи, В. Мельник, що підкреслив важливість гуманітаризації науки з метою гуманізації техніки, О. Терешкун, котра вказала на значимість нового гуманізму в процесі гуманізації техніки, та інші філософи.

Мета цієї статті полягає у виявленні й розкритті можливості гуманізації техніки у сучасному світі.

Представник Франкфуртської школи Т. Адорно у своїй доповіді “Про техніку і гуманізм” показав, наскільки можлива гуманізація техніки і як вона залежить від взаємозв'язку техніки і людини, суспільства. З одного боку, техніка являє собою автономну галузь із притаманними їй закономірностями. У сфері її компетенції знаходяться “замкнуті і організовані відповідно до законів математичного природознавства духовні... і реальні процеси” [1, с. 365]. Те, як саме якісно побудувати будинок, щоб він не зруйнувався, визначає статика. Вона установлює між елементами технічний взаємозв'язок, котрий, безсумнівно, має автономний характер. Жодна інша наука не може чітко вирішити це завдання й претендувати на більш правдиві результати. З іншого боку, такі технічні процеси відбуваються у вигляді “замовлення суспільства”. Навіть там, де йдеться про власний будинок, неодмінно відбувається конфронтація із суспільством: прийняте рішення повинно обмежуватися фінансовими можливостями, бути рентабельним і реалізованим у чіткі терміни. Тому гуманізація техніки вважається соціально детермінованою, визначається “замовленням суспільства”.

На думку Т. Адорно, роль “замовлення суспільства” в прогресі техніки настільки значна, що всі “вирішальні досягнення в технічному розвитку нашого часу безпосередньо... спричинені парадоксальною суспільною потребою в засобах руйнування” [1, с. 366]. Так, централізація економічних потужностей підштовхнула техніку в центристському напрямку, а заходи з технічної раціоналізації спричинили ріст продуктивності праці замість того, щоб приносити користь робітникам. Однак не тільки людина і суспільство здійснюють вплив на технічний прогрес. Відбувається й зворотний процес: “новітній соціально-психологічний розвиток стає достатньо залежним від сьогоднішніх

форм технічного виробництва” [1, с. 366]. Найбільшою мірою це стосується фундаментальних аспектів наукового поділу праці. Незважаючи на це, філософ був переконаний у тому, що попри всю свою чіткість і конкретність, техніка являє собою спосіб суспільної необхідності подібно до того, як Ляйбніцівська монада відображає ціле.

Обґрунтовуючи співмірність і взаємообумовленість гуманізму і техніки в площині духовності, культури, Т. Адорно пояснив, чому людина, суспільство й техніка водночас і збігаються одне з одним, і розділені. Причиною цього є ірраціональний, анархічний стан суспільства. У справді сильному й раціональному суспільстві могла б утвердитися суспільна сутність техніки, а саме суспільство могло б переконатися у тісному взаємозв'язку притаманної йому культури з технікою. На думку мислителя, відкидання техніки духовної культури, як і протиставлення гуманізму та техніки, спричинене незнанням суспільством його сутності. “Все духовне вміщує в собі технічні елементи; тільки той, хто знайомий з духом, як спостерігач, споживач, може дозволити обдурити себе тим, начебто духовні продукти впали з неба. Тому не можна зупинитися на жорсткому протиставленні гуманізму і техніки” [1, с. 367–368]. У рамках розділеного суспільства окремі його елементи не володіють точним знанням про себе самих і про інші елементи. Так само і розрив між гуманізмом і технікою перешкоджає їх об'єднанню, цілісності.

Можливість об'єднання гуманізму з технікою залежить від синтезу гуманітарного й технічного знання. Людина інженерної, технічної справи, згідно з думкою Т. Адорно, практично неспроможна критично осмислити наслідки своєї технічної діяльності. Як і гуманістичне філософування, котре відбувається поза межами інженерної діяльності, залишається далеким від дійсності і не викликає довіри. У такому випадку можна зробити перший крок до поєднання гуманізму і техніки, на котрий вказує філософ: за допомогою філософських понять намагатися закликати інженерів до гуманно зорієнтованої самосвідомості. Перевагою такого шляху є те, що “саме технар застерігає від непередбачених наслідків, котрі сьогодні загрожують людству. Його авторитет, той факт, що він ці потенційні наслідки здатний оцінити значно краще, ніж неспеціаліст, надає його застереженню значно більшого значення, ніж можуть мати застереження, сказані ззовні” [1, с. 370].

Зрозуміло, що цей шлях сам по собі не може привести до гуманізації техніки. Чи відбудеться гуманізація техніки, чи принесе сучасна техніка благо людині залежить від того, як вона застосовується людиною і суспільством. Шлях застосування техніки залежить від об'єктивних структур суспільства. При цьому від технарів, їхніх намірів чи самої техніки практично нічого не залежить. На думку Т. Адорно, в гуманістичному суспільстві, побудованому на засадах людської гідності, техніка була б фактором звільнення, віднайдення свободи. Деякі технарі відчувають страх, роздумуючи над тим, до чого можуть призвести їх винаходи. Філософ підкреслив, що “... кращою реакцією на цей страх була б спроба якимось чином посприяти утвердженню суспільства, котре відповідає людській гідності” [1, с. 370]. Власне гуманістичне, націлене на людину, суспільство є тією площиною, на котрій мислителем розгортається проблема гуманізму і техніки. Вона не піддається вирішенню “за допомогою якихось методів управління людьми, які самі є продуктом сліпого панування техніки” [1, с. 371]. Очевидно, що для Т. Адорно можливість гуманізації техніки починається з гуманізації суспільства. Гуманізація суспільства можлива завдяки введенню в суспільну свідомість основоположних людських, гуманних цінностей.

Такий шлях гуманізації техніки не розділяв Х. Сколімовський. Мислитель розкритикував позицію, згідно з котрою впровадження цінностей у суспільство чи техніку може гуманізувати цю останню. У напрацюванні “Філософія техніки як філософія людини” (1979), філософ зазначив, що духовна складова сучасної західноєвропейської

людини значною мірою ґрунтується на кількісних, інструментальних цінностях. Недостатньо “декорувати” сучасну кількісну техніку людськими цінностями. До тих пір, поки інструментальне й кількісне підґрунтя емпіричних наук, промисловості, економіки не зазнають змін, доти всі спроби гуманізувати техніку закінчуватимуться нічим. “Зручніше проклинати техніку”, аніж розглядати її як симптом і вираження притаманних людині системи цінностей і життєвих орієнтацій [7, с 247].

На думку Х. Сколімовського, переважаючим підходом до цінностей, котрі культивуються більшістю філософів, є редуційний, що, власне, і є причиною кількісного світогляду. Виокремлюють чотири редуційні підходи: лінгвістичний аналіз, формальний підхід, технократичний підхід, спрощена математична оцінка. Лінгвістичний аналіз, розроблений філософами-аналітиками, полягає у вивченні структури морального судження як передумови проникнення в природу моралі. Досвід вивчення моральних суджень досить обмежений. Отримуючи накопичення моральних суджень, не відбувається осягнення природи моралі.

Формальний підхід, притаманний логікам, являє собою більш строгу інтерпретацію лінгвістичного аналізу. Указує на необхідність вивчення логічної структури морального судження, щоб осягнути природу моралі. Досі це були цілком формальні дослідження, що спричинили збільшення логічних систем, але не осягнули природу моралі.

Технократичний підхід, виражений технократами-оптимістами, схильний отожднювати вибір матеріальних об’єктів з усім спектром людського вибору. Більше того, свободу володіння цими матеріальними об’єктами - з людською свободою як такою, тим самим стверджуючи рівноцінність людських і технічних цінностей.

Спрощена математична оцінка, властива технократам і аналітикам-системникам, спрямована на максимізацію цінностей внаслідок застосування простих математичних функцій. Такий підхід інтерпретує цінності як взаємозамінні економічні товари.

Зазначені підходи значно спрощують цінності, зводячи їх до лінгвістичних, логічних, технічних, математичних елементів, що суперечить можливостям гуманізації техніки. На думку Х. Сколімовського, спочатку необхідно “переосмислити основні пропозиції, припущення й способи мислення, котрі принаймні частково зумовили сучасні труднощі”. Це “не стільки вибір, як імператив” [7, с 248].

Очевидно, що саме лише переосмислення засадничих ідей технізованого суспільства, на яке вказав Х. Сколімовський, або спроби гуманізувати спочатку суспільство, а вже потім техніку, висловлені Т. Адорно, не здатні повною мірою забезпечити гуманізацію техніки вже тому, що служать теоретичним підґрунтям гуманізації техніки, вказуючи лише на напрям, спрямування практичних способів гуманізації техніки. Самих же практичних способів філософи не відзначають. Інакше кажучи, мислителі другої половини ХХ ст. проаналізували перспективи і необхідність гуманізації техніки, втім практично не віднайшли шляху, який дозволив би рухатися в напрямі гуманізації техніки. Зате їхні ідеї стали основою для віднаходження практичних засобів гуманізації техніки. Для гуманізації техніки необхідно продумати цілісний, різнобічний і системний механізм. Власне практичні шляхи, способи, механізми гуманізації техніки більш ґрунтовно осмислили вчені в ХХІ ст.

На думку зарубіжного філософа ХХІ ст. В. Розіна, висловлену в праці “Поняття і сучасні концепції техніки” (2006), процес гуманізації техніки, що включає в себе орієнтацію на благо людини, на вирішення екологічних проблем і на контроль за технічним прогресом, насамперед знаходиться в духовно-моральній компетенції. Для того, щоб гуманізувати техніку, людина змушена “створити нову мораль, наприклад, відмовитися від усіх проектів, які загрожують природі чи культурі, навчитися по-новому використовувати техніку... (не втрачаючи над нею контроль), повністю перебудувати свої інтереси і характер діяльності” [6, с 243].

Гуманізація техніки повинна починатись із зусиль окремої людини, “людини еліти” на побутовому рівні. Для того, щоб вижити, продовжувати життя і всебічно розвиватися, людині доведеться створити новий підхід щодо свого існування. Йдеться про відмову від тих технічних здобутків, котрі загрожують людині і природі, про використання техніки за принципами людиновимірності і гуманності, про перебудову егоцентристських інтересів на користь гуманних. Унаслідок нового підходу щодо існування людини пріоритет надаватиметься всебічному розвитку людини і безпечному прогресу техніки, побудованих на гуманістичних засадах.

Звісно, зусилля окремої людини повинні бути підтримані зусиллями держави, політичних і суспільних інститутів. В. Розін переконаний, що в цьому ракурсі слід розробити законодавство, спрямоване на гуманне розуміння техніки, провести реформи в галузях інженерії, промисловості, сприяти формуванню нових духовних цінностей. Крім цього, існує потреба в побудові осмисленої науково-технічної програми, в реформі гуманітарної і технічної освіти.

Очевидно, що В. Розін сформував цілісний механізм гуманізації техніки, котрий включає в себе: по-перше, прояв у цьому напрямі ініціативи впливовими людьми, що вимагає спроби власного всебічного розвитку, зміни технізованого, дегуманізованого способу життя і ставлення до техніки. По-друге, переформатування науково-технічної, освітньої, законодавчої, духовної сфер на гуманних засадах. По-третє, відповідне інтелектуальне забезпечення, котре об’єднує індивідуальні зусилля із суспільними (наукові дослідження, методологічні розробки, соціально-інженерні проекти, правове забезпечення та інші інтелектуальні зусилля).

Зусилля не є запорукою успіху, але вони створюють передумови та умови для гуманізації техніки. Співпраця в цьому напрямі між людиною, державою і наукою могла б створити значиме комунікативне підґрунтя, на котрому відбуватиметься процес гуманізації техніки. Згадаймо ідеї Ю. Габермаса, котрий знаходив перспективи гуманізації техніки в експансії комунікативних принципів у ті сфери суспільного життя, що спрямовані на техніцизм, раціональність.

Подібної точки зору дотримується й сучасний український дослідник В. Мельник. Він розглядає гуманізацію техніки невідривно від гуманітаризації науки. Згідно з думкою філософа, котру він висловив у розділі “Філософія техніки та проблема гуманізації науково-технічного розвитку” своєї праці “Філософія. Наука. Техніка” (2010), основою гуманізації техніки є “соціально-антропологічна вимірність... “науки - технікознавства - техніки” [9, с. 527]. Щоб спрацювали іманентні техніці і науці гуманістичні механізми, останні повинні спиратися на духовну складову. В. Мельник переконаний, що проблему гуманізації техніки неможливо вирішити, доки “вона не стане екзистенційним питанням персоналістського вибору особистості” [9, с. 527]. Такий вибір повинен відповідати імперативним принципам гуманістичного шляху розвитку суспільства. Власне важлива золота середина між особистісною і суспільною системами цінностей. Абсолютизація котроїсь із них призводять до надмірного суб’єктивізму або техніцизму.

Оптимізації співвідношення особистісного і суспільного можна досягнути тоді, коли для людини домінантами є обов’язок і відповідальність, а суспільство розвивається, керуючись гуманістично-прогресивним ідеалом. Причому базовим принципом оптимізації особистісних і суспільних взаємовідносин повинне бути “визнання етики виживання як єдино можливої ідеології суспільного розвитку” [9, с. 527].

Відповідальність позначає характер взаємозв’язків між людиною і рештою суспільно значимих суб’єктів, котрі втілюють відповідні цінності в процесі життєдіяльності. Відповідальність суб’єкта наукової діяльності відтворюється в моральному обов’язку вченого як різнобічному духовному утворенні, котре поєднує в собі переконання, ціннісні установки і фахово-раціоналістичні знання.

Наука, як особливий раціоналістичний спосіб пізнання дійсності, виявляє закономірності саморозвитку останньої. Крім цього, вона дозволяє відшукати мету, телеологічність дійсності. Гуманітарні науки у XXI ст. перетворюються в проектно-конструкторське знання, котре вибудовує модель потенційної соціальної реальності. Наука також виступає способом опанування світом: вона, з одного боку, дає знання про дійсність, а з іншого, - дає змогу конструювати нову, соціально-очікувану реальність. Між дійсним і належним, потенційним знаходиться людина, здатна вибудовувати свій життєсвіт ірраціональними, духовними, а також раціоналістичними засобами. За допомогою наукового раціоналізму перед людиною з'являється ряд перспектив, серед яких і самознищення. Через це наука, як раціоналістичний спосіб осягнення дійсності, має підпорядковуватись ірраціональним, духовним чинникам, “волі й вірі у гуманістичні ідеали як в імперативи будь-якої діяльності” [9, с 529].

На думку В. Мельника, перший крок на шляху гуманізації техніки здійснюється у фундаменталізації цієї проблеми. Очевидно, що гуманізація техніки полягає у ґрунтовному теоретико-концептуальному системному осмисленні всієї технічної сфери. Йдеться про аналіз багатокомпонентної дійсності, в котру входять людина, природа і техніко-технологічні складові. Питання гуманізації техніки вирішується філософом, по-перше, необхідністю технічного використання науки, по-друге, шляхом виявлення закономірностей технічної сфери, по-третє, нероздільністю гуманізації техніки від аксіологічних установок, інтелектуального рівня вченого, інженера.

Власне гуманізацію техніки з діяльністю інтелектуала-інженера співвідносив ще В. Ціммерлі. У праці “Техніка в мінливому суспільстві” філософ висловив думку, що людина і суспільство в майбутньому визначатимуться тим, якою мірою вдасться переформатувати технізовані елементи суспільного життя на гуманні. В. Ціммерлі відкинув ретроспективний шлях розвитку людини і суспільства без техніки. Філософ убачав шлях гуманізації техніки в розвитку техніки для людини, прогресі техніки і суспільних теорій на духовних засадах.

Для створення нової техніки для людини потрібен “інженер майбутнього”. У процесі своєї професійної підготовки він повинен бути кваліфікований як у галузі технічного, так і гуманітарного знання. Це дозволило б розширити його світогляд і мислення, уникаючи однобокості й надмірної раціональності. Гуманізація техніки детермінується “творчою діяльністю інженера”, породженою системним, багатостороннім мисленням поза рамками технічних умов і зв'язків. Це спричинило б підпорядкування техніки людським цілям.

Гуманізація техніки, на думку В. Ціммерлі, пов'язана із системним упровадженням гуманних принципів у технічні розробки, що приносить якісний результат. Недоцільно вважати, що гуманізація техніки передбачає вороже ставлення до техніки як такої. “Те, що здається ворожим ставленням до техніки, насправді є критичною поправкою минулої інтерпретації техніки, за якої ототожнювали кількісне зростання з поняттям розвитку взагалі, а кумулятивний додаток знань і умінь з прогресом. Відповідний до розвитку людини технічний прогрес майбутнього діятиме вже не кількісно, а якісно.

І якщо, досягнувши і матеріальної, і технічної насиченості та заохочений нею, інженер стане ще й естетом, яким він колись уже був, то це не зашкодить вигляду наших доріг, вулиць і нашого ландшафту [11, с 255-256].

Якщо В. Розін розглядає можливості гуманізації техніки на основі гуманізації і гуманітаризації всіх суб'єктів та сфер суспільного життя, а В. Мельник здебільшого вбачає їх у гуманітаризації світогляду інженера, то сучасний український дослідник А. Єрмоленко співвідносить можливості гуманізації техніки із суб'єкт-суб'єктним відношенням до природи. Тому в розділі “Можливості створення нової техніки” його

праці “Соціальна етика та екологія” (2010) філософ ставить питання можливості такої докорінної зміни техніки, котра зумовлювала б неантагоністичне ставлення до природи і людини як її частини. А. Єрмоленко наводить приклад ідей представників Франкфуртської школи, зокрема ідеї “техніки злагоди” з природою Е. Блоха і принципу “волі до взаємності”, партнерських стосунків людини і природи Г. Маркузе, продовжуючи пошуки концепцій нової техніки.

А. Єрмоленко виокремив декілька шляхів гуманізації техніки. Перший із них полягає у жорсткому контролі техніки суспільством. Він спрямований на те, щоб самою технікою знешкодити наслідки її негативного впливу на людину, суспільство і природу. У ньому формується напрям, націлений на запобігання шкоді, спричиненої застосуванням техніки, а не просто на її усунення. На думку філософа, загалом такий підхід є паліативний, відповідний прогресу капіталістичного суспільства. Йому притаманна компенсація привнесеної технікою шкоди додатковими засобами, а не докорінне вирішення проблеми.

Другий шлях визначається максимально можливим витісненням техніки, мінімізацією її застосування. Він спрямований як на усунення старої техніки, так і на винайдення “дружньої життю”. Виробничій техніці протиставляється прогрес техніки переважно доіндустріального характеру, “техніці масового виробництва - техніка мас”. Якщо техніка масового виробництва характеризується ворожою людині “волею до влади”, то техніці виробництва масами притаманна “воля до взаємності” - принцип, котрий утверджує децентралізацію, ощадливе використання природних ресурсів і служіння людині. Техніка виробництва масами виражається у природній, інтермедіальній техніці [3, с 314].

Третій шлях проявляється в метафоричних ідеях “чоловічої” та “жіночої” техніки, властивих так званому “феміністичному руху”. Техніка, розвиток котрої відбувається й досі, інтерпретується як переважно “чоловіча”. Вона націлена на панування, експлуатацію, руйнацію, виходить за рамки людського виміру і “домівки” (ойкосу). На зміну їй повинна прийти “жіноча” техніка, котра дбає про “домівку”, знаходиться в межах людського виміру. На думку А. Єрмоленка, такий підхід прагне зробити техніку біотехнікою, подібною живим організмам і “цивілізувати її за допомогою “керованої еволюції”” [3, с 315].

Названі три шляхи А. Єрмоленко вважає недостатніми в процесі гуманізації техніки без четвертого. Для нього визначальним є саме четвертий, нормативний шлях, спрямований на переорієнтацію техніки на людину. Цей шлях вимагає становлення відповідної ціннісно-нормативної площини, котра б скеровувала технічний прогрес у гуманне русло. Для цього необхідно обмежувати техніку традиційними цінностями й побудувати їх обґрунтовану нормативно-ціннісну систему.

Очевидно, що засадничим принципом окреслених А. Єрмоленком шляхів гуманізації техніки є запровадження нового, неворожого відношення між “людиною та її інструментальним розумом” [3, с 317].

Напевне, що для вітчизняних мислителів новітньої доби можливість гуманізації техніки передусім залежить від розвитку духовності людини і ціннісно-нормативних підвалин суспільства. “Пов’язані з технікою та її наслідками конфлікти... є конфліктами цінностей і уявлень про майбутній розвиток, де обов’язково присутні моральні імплікації” [2, с 152]. У зв’язку з цим дослідники, зокрема українська вчена О. Терешкун, проголошують необхідність переосмислення власне гуманізму як засадничої цінності в межах гуманізації техніки. У XXI ст. гуманізм не може вмещувати в собі той зміст, що сформувався в ренесансну добу з її постаттю досконалої людини, котра володіє собою і Всесвітом. Сучасний гуманізм не означає й традиційного про-світницького розуміння гуманізму з притаманними йому антропоцентризмом, вірою в

розум і нескінченний поступ. Людина і суспільство повинні відмовитися від розуміння людини “як володаря, котрий вимагає покірності: його знання є передусім знанням, метою якого є панування, його практика стосовно природи є практикою підкорення” [4, с 104]. На місце старого гуманізму повинен прийти новий, що формується в межах технізованого суспільства.

В умовах технізованого суспільства “гуманізм повинен отримати глобальні, загальнолюдські виміри” [10, с 21]. Оновлений гуманізм, чи неогуманізм, має бути взірцем кожної сфери людської діяльності: від духовної до технічної. Згідно з ідеями О. Терешкун, висловленими в статті “Потенціал гуманізму в гуманітарно-науковому дискурсі техніки” (2014 р.), неогуманізм повинен стати основою міркувань про можливість гуманізації техніки, що прямо пропорційно залежать “від трансформацій гуманістичних цілей, суспільної свідомості, нашого мислення, цінностей і моралі” [8, с 225]. Характерна риса неогуманізму полягає в тому, що він відшукує своє морально-етичне підґрунтя в екзистенції, внутрішньому світі людини.

Таким чином, філософи другої половини ХХ - початку ХХІ ст. окреслюють можливість гуманізації техніки, по-перше, шляхом переформатування всіх сфер суспільного життя на гуманних засадах, по-друге, гуманітаризацією науки, по-третє, шляхом створення ціннісно-нормативної основи гуманізації техніки за допомогою побудови оновленого гуманізму. Усі шляхи гуманізації техніки включають у себе орієнтацію на людину, а саме на розвиток її духовності, створення і контроль новітньої техніки “для людини”. Гуманізація техніки полягає у визнанні людини кінцевою метою і найвищою цінністю, а техніка проголошується формою вираження її екзистенціальних, сутнісних, творчих потенцій. Вона відкриває можливості, з одного боку, духовного опанування технізацією, а з іншого - сутнісного віддзеркалення людини в техніці, що зумовлює подальший розвиток людини.

При цьому гуманізація техніки, “контроль за розвитком техніки передусім постає нормативною та історичною проблемою, а не питанням науково-природничого пізнання і технічного способу дії” [5, с 231]. Питання гуманізації техніки повинно вирішуватися людиною і суспільством із застосуванням принципів неогуманізму. Фактично перспектива гуманізації техніки вимальовується обмеженням, регуляцією і спрямуванням технічного прогресу людським виміром.

1. Адорно Т. О технике и гуманизме / Т. Адорно // *Философия техники в ФРГ* / сост. и предисл. Ц. Г. Арзаканяна и В. Г. Горохова ; пер. с нем. и англ. - М. : Прогресс, 1989. - С. 364-371.
2. Ефременко Д. В. Введение в оценку техники / Д. В. Ефременко. - М. : МНЭПУ, 2002. - 250 с.
3. Єрмоленко А. М. Соціальна етика та екологія. Гідність людини - шанування природи : монографія / Анатолій Миколайович Єрмоленко. - К. : Лібра, 2010. - 416 с
4. Мец И. Б. Будущее христианства / И. Б. Мец // *Вопросы философии*. - М, 1990. - № 9. - С. 83-131.
5. Рапп Ф. Нормативные детерминанты технических изменений / Ф. Рапп // *Философия техники в ФРГ* / сост. и предисл. Ц. Г. Арзаканяна и В. Г. Горохова ; пер. с нем. и англ. - М. : Прогресс, 1989. - С. 222-235.
6. Розин В. М. Понятие и современные концепции техники / В. М. Розин. - М, 2006. - 255 с.
7. Сколимовски Х. *Философия техники как философия человека* / Х. Сколимовски // *Новая технократическая волна на Западе : [сб. ст. : переводы]* / АН СССР, Ин-т философии, Науч. совет при Президиуме АН СССР по филос. и социал. пробл. науки и техники ; сост. и вступ. ст. (с. 3-31) П. С. Гуревича. - М. : Прогресс, 1986. - С. 240-249.
8. Терешкун О. Потенціал гуманізму в гуманітарно-науковому дискурсі техніки / О. Ф. Терешкун // *Гілея : науковий вісник : зб. наук. пр. / голов. ред. В. М. Вашкевич*. - К. : Гілея, 2014. - Вип. 86 (7). - С. 222-228.
9. Мельник В. *Філософія. Наука. Техніка: методологічно-світоглядний аналіз* : монографія / В. П. Мельник. - Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. - С. 491-531.
10. Фролов И. Т. *Человек. Философия. Гуманизм* / И. Т. Фролов // *Место и роль гуманизма в будущей цивилизации* / отв. ред. Г. Л. Белкина ; ред.-сост. М. И. Фролова. - М. : ЛЕНАНД, 2014. - С. 18-23.

11. Циммерли В. Техника в изменяющемся обществе / В. Циммерли // Философия техники в ФРГ / сост. и предисл. Ц. Г. Арзаканяна и В. Г. Горохов ; пер. с нем. и англ. — М. : Прогресс, 1989. — С. 236–256.

Humanizing of technique, which is analysed in philosophical labours of home and foreign thinkers of middle of XX, is investigated in the real article — the theoretical and practical methods of humanizing of technique Are illuminated beginning of XXI of century in interpretation contemporary of researchers in industry of philosophy of technique.

Keywords: *humanization of technology, humanism, human, neohumanizm, society, technology.*